

0-12 YAŞ DİL GELİŞİMİ UYGULAMALARI VE YAPILMASI GEREKENLER

Bilge BAĞCI AYRANCI¹

Öz

Çocukta ilk üç yıl zihinsel gelişim için çok önemlidir. Çünkü zihinsel gelişimi yaklaşık olarak %80'inin bu yıllarda tamamlandığı bilinmektedir. Dil kazanımı hakkındaki ciddi araştırmalar 1950'lere dayanmaktadır. Dil kazanım kuramlarından belli başlılarına şunları örnek verebiliriz: Davranışçı, biyolojik, sosyal etkileşim kuramı ve nativist yaklaşım. Doğumdan sonraki ilk aylarda bebek ağlama, gülme, hıçkırma, bağırma gibi kendiliğinden bir takım sesler çıkarırken, dışardan işittiği sesleri de taklit etmeye başlar. Çocuğun giderek konuşma mekanizması üzerindeki denetimi artmaktadır. Çocuğun biyolojik kapasitesinin yanı sıra çevrenin ve eğitimin gelişim üzerindeki etkinliği de önem kazanmaktadır. Bu nedenle çocuğun ana dilini kazanırken geçirdiği aşamalarda eğitimin destekleyici rolünden yararlanmak gerekmektedir. Çocuğun ilk dönemlerde konuşması için desteklenmesine, uygun ortamlar yaratılmasına ve uyarıcılar sunulmasına gereksinimi vardır. Çocuklara drama, oyun, tiyatro, şiir, tekerleme, parmak oyunları, hikâye anlatma, tekrarlama, yorumlama gibi çalışmalar yaptırarak hem dili düzgün kullanmayı öğretebilir hem de bunu yaparken çocuğun zevk almasını sağlayabiliriz. Çocuk bundan zevk alırsa bu çalışmalarını daha çok yapar ve bu sayede dil gelişim dönemini çok iyi bir şekilde geçirmiş olur. Yani daha iyi bir diksiyonu, daha engin bir kelime hazinesi, daha etkili bir konuşması, bunlara bağlı olarak da daha iyi bir sosyal çevresi oluşur.

Anahtar Kelimeler: Dil, Dil Gelişimi, Etkinlik, Eğitim, Türkçe.

0-12 Years Language Development Applications and Implementation Requirements

Abstract

For the first three years the child mental development is very important because 80% of mental development during these years is completed. Language acquisition is based on serious research about the 1950s. Language acquisition theories of following example: Behavioral, biological, social interaction theory and nativist approach. In the first months of the next birth, baby don't cry, laugh, yell at a spontaneous team sounds like a sob, while the outside begins to imitate the sound of a beep sound will restore. The child gradually increasing control over the speech mechanism. In addition to the child's biological capacity of the environment and the development of training activities is becoming increasingly important. Therefore the boy spent stages while the main language of education must take advantage of a supportive role. In the early period of the child's speech was devoted to the creation of the appropriate environment to support for and stimulants needs to be introduced. Kids drama, games, theater, poetry, rhyme, finger games, storytelling, repetition, the interpreting studies such as can teach both the language properly and in doing so we can ensure that the child's pleasure. Kid gets pleasure from it makes this work more in this way, the period of language development had a very good way. So a better diction, a vast vocabulary, more effective than speech, and a better social surroundings, depending on them.

Keywords: Language, Language Development, Activity, Education, Turkish.

1 Yrd. Doç. Dr., Bozok Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, bilge.ayranci@bozok.edu.tr

Giriş

Okul Öncesi Eğitimin Önemi

Dil gelişiminin anne karnından itibaren oluşmaya başladığı düşünüldüğünde okul öncesi eğitimde dil gelişiminin desteklenmesinin önemi göz ardı edilemez. Okul öncesi dönemde desteklenen dil gelişimi ileriki yaşlarda da birey açısından olumlu bir farklılık oluşturacaktır.

Araştırmacılar, anaokulu çocuklarının aşağıdaki dil ile ilgili örneklerle benzer pek çok kavramı anlayabildiklerini saptamışlardır (Mavrogenos, 1986'dan akt. Çelenk, 2003, s. 76):

1. Çevrelerinde gördükleri yazılı sözcükleri (Mc Donald's gibi) başka mekânlardaki sözcüklerle (restaurant gibi) ilişkilendirerek anlamlandırabilmektedirler.
2. Basılı bir yazının bir anlamı olduğunu ve bir düşünce ya da fikri ilettiğini anlayabilmektedirler.
3. Yazılı dilin bazı özelliklerini anlayabilmektedirler; belli bir yöne doğru yazılması, aralarında boşlukların olması, arka arkaya dizilmesi ve şekillendirilmesi gibi.
4. Harflerin isimleri, görsel ve işitsel ayırımın yapılması, yazılan ve söylenen kelimelerin birbirinin karşılığı olması konularında kısmen bilgi sahibidirler.

Dünyada Okul Öncesi Eğitim

Uygulamalara göz atmak gerekirse (Haktanır, 2005):

İsrail'de zorunlu eğitim yaşı 5-16'dır. 3-4 yaşları arasındaki çocukların % 90'ından fazlası okul öncesi eğitimden yararlanmaktadır. Ülkede kreş ve gündüz bakımevleri, anaokulları ve Kibbutz'lardaki anaokulları olmak üzere 3 farklı yapıda okul öncesi eğitim kurumu bulunmaktadır.

Norveç'te ilk gündüz bakımevi 1837 yılında kurulmuştur. Günümüzde farklı sosyo-ekonomik düzeydeki aileler için 3 farklı yapıda (farklı sürelerle açık, sadece bakım veya hem bakım hem eğitim amaçlı olabilmektedirler) gündüz bakım kurumları vardır. Bu kurumlar Çocuk ve Aile İşleri Bakanlığına bağlıdır. Çocukları yaşama hazırlayıcı oyunlar, serbest yaratıcı faaliyetler ön plandadır. Kurumlar kendi kendilerini değerlendirmek zorundadır. Formal bir denetleme ve değerlendirme yoktur. Ayrıca bu kurumlar yerel sanat, sosyal ve spor kuruluşları ile işbirliği hâlinindedir.

Kanada'da çocukların yarısından fazlası bu eğitimi almaktadır. Bu kurumlar sosyal hizmetlere ya da bölgesel bakanlıklara bağlı olarak çalışmaktadır.

Hükûmet düşük gelirli ailelere çocuklarını bu kurumlara verebilmeleri için maddî destek sağlamaktadır. Bu ülkede dört tip kurum vardır. Tipik kreş ve gündüz bakımevi, ailede günlük bakım, tam günlük anaokulu ve lisanslı aile günlük bakımı. Ayrıca çift dile sahip çocuklar için de özel programlar düzenlenmektedir.

Japonya'da gelenek ve göreneklerine uygun karakter eğitimine önem veren anaokulları savaş öncesinde açılmıştır. Özel grup, dernek veya yerel yönetimler de kurum açabilmektedir. Anaokulları devletin ya da yerel yönetimlerin doğrudan kontrolü altındadır. İki farklı eğitim kurumu vardır. 3-6 yaş arasındaki çocukları ilkokula hazırlamayı amaçlayan genellikle özel ve yarım günlük kurumlar ve hükûmet destekli olan tam günlük kurumlar. Çocukların % 90'ından fazlası ilkokula gitmeden önce bu programlardan birine gitmektedirler.

Avusturya'da 3-5 yaşlarındaki çocukların % 32'si yarım günlük okul öncesi eğitim kurumuna, % 20'si ise çocuk bakım merkezlerine gitmektedir. Anaokulları 1820'den itibaren görülmeye başlanmış ve Montessori, Pestalozzi ve Frobel'in fikirlerinden etkilenerek programlar oluşturulmuştur. Bu eğitim zorunlu değildir, okuma-yazma çalışmaları, konuşma, çevre, aritmetik, müzik, sanat, beden eğitimi ve trafik eğitimine önem verilmektedir. 6 yaş zorunlu okula başlama yaşıdır. Her sınıfta bir öğretmen ve bir de yardımcı bulunur. Öğretmenler ön lisans mezunu olmak zorundadırlar, tam gün ve haftada 40 saat çalışmaktadırlar. Her sınıfta 25-28 çocuk olabilmekte, sınıflar aynı yaş ve karma yaş gruplarından oluşmaktadır.

İsviçre 26 kanton-bölgeye ayrılmış olduğu ve her kanton özerk bir şekilde yönetildiği için ulusal bir aile eğitimi politikası yoktur. Her kanton kendi ihtiyacını belirleyip ona göre politikasına yön vermektedir. İsviçre'de annelerin % 74'ü çalışmaktadır ve büyük çoğunlukla yarı zamanlı olarak çalıştıkları için okul öncesi çocukların da büyük çoğunluğu yarım günlük okullara gitmektedir. Çocuk bakımı özel organizasyonlarca yürütülmektedir ancak hâlâ nicelik nitelikten önce gelmektedir.

Kore'de anaokulları (3-5 y.) Eğitim Bakanlığı'na; gündüz bakım merkezleri (0-6 y.) ise Sağlık ve Refah Bakanlığı'na bağlı olarak çalışmaktadır.

Türkiye'deki Okul Öncesi Eğitimin Gelişmesi

İmparatorluk dönemindeki okul öncesi eğitim ve Cumhuriyet'ten günümüze kadar olan okul öncesi eğitimi diye adlandırabilir (Göğüş, 1971).

İmparatorluk Döneminde:

Okul öncesi eğitimi üstlenen bazı kurumlar vardı. Bunlar sibyan okulları, ıslahhaneler, darüleytamlar. Sibyan okulları, yani mahalle mektepleri Kur'an okumayı, hesap yapmayı, biraz da yazmayı öğreten ilköğretim kurumlarıydı. Darüleytamlar ve ıslahhaneler ise çoğunlukla savaşta ailelerini kaybetmiş çocukların barındırıldığı yerlerdi. Resmi anaokullarının açılışı Balkan Savaşları'ndan sonra

yaygınlaşmaya başlamıştır. Özel ana mektepleri ise 23 Temmuz 1908'ten önce bazı illerde, bu tarihten sonra da İstanbul'da açıldığı bilinmektedir. İmparatorluk döneminde ilk planlanmış okul öncesi eğitimi çalışmaları 1913 yılında yapılmıştır. 6 Ekim 1913'te Tedrisat-ı İptidaiye Kanun-ı Mukavvati yani ilköğretim geçici kanunu yayınlanmıştır. 15 Mart 1915'te de Ana Mektepler Nizamnamesi hazırlanmıştır. Bu nizamnamede;

Anaokulları, ilkokulu bulunan bir kız okuluna bağlı olarak ya da bağımsız olarak açılır.

Anaokulu kurulurken;

- a) Binasının okul yapısına elverişli ve sağlık şartlarına uygun olmasına
- b) Çocukların sayısı ile orantılı genişlikte bahçesinin bulunmasına,
- c) Her çeşit eğitim aracının hazırlanmış olmasına özen gösterilecektir.

Anaokulları ücretli veya ücretsiz olarak açılabilir. Ücretli resmi anaokullarına parasız çocuk alınmaz. Anaokullarına 4-5-6 yaşındaki çocuklar alınır. Erkek ve kız çocukları birlikte bulundurulabilir. Çocuklar anaokuluna alınırken doktor tarafından muayene edilecek, bulaşıcı hastalıkları olmadığı ve aşıları oldukları tespit edilecektir. Anaokullarında çocuklar yaşlarına göre sınıflarına ayrılırlar. Her sınıfa en çok 30 çocuk alınır. Anaokullarında sağlığa uygun ve ahlaki oyunlar, okul içinde yürüyüşler ve düzenli beden eğitimi, dine ve milli öykü okumalar ve konuşmalar, resimlerin incelenmesi ve el işleri yaptırılır. Anaokulları, en az haftada bir sağlık incelenmesine tabi tutulacak ve çocuklar tek tek muayene edilecektir. Gerek görülürse bu denetimler hakkında çocukların velilerine bilgi verilecektir. Anaokullarında sınıf sayısı kadar bayan öğretmen ve yardımcı bayan öğretmen bulunur. Yönetim görevleri birincilere verilir.

Bir anaokulu öğretmeni olmak için; a) Darülmualimât (İstanbul Kız Öğretmen Okulu) Ana Muallime Şubesinde mezun olmak. b) Veya bir anaokulu yönettiğine dair belgesi bulunmak. c) Veya anaokulu öğretmenliği yapabilecek yetenek ve bilgiye sahip olduğunu göstermek. ç) Türkçeyi güzel telaffuz etme ve akıcı bir anlatıma sahip olmak gereklidir.

Anaokulu öğretmenlerinin hiçbir bulaşıcı hastalıkları bulunmadığı doktor raporu ile belirlenecektir. Anaokulu öğretmenlerinin terfi ve meslekte ilerlemeleri ilköğretim Kanunu'ndaki hükümlere tabidir. Anaokullarına öğretmen yetiştirmek için 1915'te öğretmen okulu açılmıştır. Bu okul 1 yıl süreli eğitim veriyordu. 4 yıl hizmet göstermiştir. 370 mezun vermiştir. Ekim 1919'da kapanmıştır.

Cumhuriyet'ten Günümüze

Cumhuriyet'in kurulduğu sıralarda Cumhuriyet'in getirdiklerine ayak uydurulabilecek insanlara ihtiyaç duyulduğu için ilköğretime ağırlık verilmiştir. Bu nedenle okul öncesi eğitim ailelere ve yerel yönetimlere bırakılmıştır.

25 Ekim 1925 ve 29 Ocak 1930 tarihlerinde çıkarılan kararda bütçe imkânlarının anaokulundan ilkokula kaydırılacağı bildirilmişti. Bu nedenle anaokulları kapatılmıştı. Yalnızca çocuklarını kimseye bırakamayacak annelerin olduğu yerlerde açılabileceği bu şartlara uymayan annelerin çocukları alınırca kurumun kapatılacağı bildirilmişti.

Hayatını işçilikle kazanmak zorunda olan dul ve fakir kadınların 3-7 yaş arasındaki çocuklarını sabahtan akşama kadar oyalamak, yedirmek, içirmek, giydirmek ve terbiye etmek için 1932 yılında İstanbul Belediyesi tarafından çocuk yuvası açılmıştır.

1961-1962 öğretim yılına kadar da resmi ana sınıfı, anaokulu açılmamıştır. Bu dönemde 10 ilde ana sınıfı açılmış ve 20 ilkokul öğretmeni atanmıştır. Kız Meslek Liselerinde anaokulu öğretmeni geliştirmek için 1960-1964 yıllarında çocuk gelişimi ve bölümü açılmıştır.

1970-1971 yılında ilk öğretmen okullarının programları 4 yıllığa çıkarılmış ve okul öncesi eğitimi dersi eklenmiştir.

1973 yılında çıkan Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] Temel Yasası ile tüm öğretmenlere yükseköğrenim görme zorunluluğu getirilmiştir.

1980'de Yükseköğrenim Kurumu'nun [YÖK] kurulmasıyla birçok üniversitede okul öncesi öğretmenliği Anabilim Dalları oluşturulmuştur.

İlköğretim çağına girmemiş çocukların eğitimi için 1992 yılında MEB tarafından merkez teşkilatında okul öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü kurulmuştur (Akyüz, 2004).

Okul Öncesi Eğitimde Dil Eğitiminin Önemi

Okul öncesi dönemde dil gelişimi hızlı bir seyir takip eder, bu seyrin desteklenmesi çocukta hem sosyal gelişmeyi hem de zihinsel gelişmeyi de beraberinde getirir. Çocukta dil gelişiminin desteklenmesi özellikle de okul öncesi dönemde çocuğun dikkatini çekecek yöntemleri kullanarak mümkün kılınabilir.

On ikinci Milli Eğitim şûrasında (MEB, 1991, s. 413) da Türkçe eğitimi ve öğretiminin amacı ile ilgili olarak "Okul öncesinden başlayarak yüksek öğretimin sonuna kadar Türk insanının konuşma ve yazı dili olarak Türkçeyi doğru ve güzel kullanabilecek, duygu ve düşüncelerinin ifadesinde yaratıcılığını geliştirebilecek bir formasyon ve kişilik yapısına sahip kılmaktır." ifadesine yer verilmektedir.

Okul öncesi eğitimde özellikle Türkçenin doğru ve güzel konuşulmadığı yörelerde Okul Öncesi Eğitimi kurumlarının geliştirilerek yaygınlaştırılması gerektiği vurgulanan On Dördüncü Millî Eğitim şûrasında (MEB,1993, s. 238) programın çocukta Türkçeyi doğru ve düzgün konuşma davranışını geliştirici yapıda olması gerektiği (MEB, 1993, s. 251) ifade edilmiştir.

Dil Gelişimi ve Etkinlikleri Neden Sınıflandırılmalıdır?

Çocuğa bebekliğinden itibaren dil etkinlikleri hazırlamak hiç şüphe yok ki ancak onun gelişim özelliklerinin dikkate alınmasıyla mümkündür. Gelişim özellikleri bakımından şu yaşta şu özellik görülür ve şu yaşta bu özelliğin görülmesi biter diye kesin sınırlar koymak yanlıştır. Unutulmamalıdır ki gelişim bütün özellikleri ile yaşam içerisinde bir bütünlük arz eder. Ancak yaşlara göre kesin sınırlar olmasa dahi çocuk gelişim seyri içerisinde gösterdiği özellik bakımından birbirine benzer dönemler ya da daha gelişmiş dönemler sergiler. Bu bakımdan genel hatları itibariyle dönem özellikleri ve bunlardan yola çıkarak dönemlere göre uygulanabilir *dil etkinliklerini* şu şekilde sıralayabiliriz:

0-2 Yaşlarında Dil Gelişimi 2 bölüme ayrılabilir:

-Dil öncesi gelişim

-Dilsel gelişim

Dil Öncesi Gelişim

1. Evre; ağlama,

2. Evre; agulama – vokalizasyon, ikinci ayın başlaması dolaylarında bebekler agulama olarak nitelendirilen sesler çıkarmaya başlar.

3. Evre; cıvıldaama, bebekler altı aylık olduklarında içinde ünsüzlerinde bulunduğu çok çeşitli sesler için dudaklarını, dillerini, dişlerini ve gırtlaklarını çok fazla kullanırlar. Konuşmaya yaklaştıkları dönemdir.

Dilsel Gelişim

4. Evre; tek sözcük, genellikle bir yaş civarı ilk anlaşılır sözcüğü söylediğinde cıvıldaama evresi sona erer ve tek sözcük evresine girer.

5. Evre; telgraf konuşması, yaklaşık olarak on sekiz ay ile iki yaş civarında başlar. Çocuk iki ya da üç kelimelik cümleler kurmaya başlar.

6. Evre; tam cümle, çocuk artık basit cümleler kurmaya başlar.

Çocuk sentaks-sözdizimi- kurallarını 2-3 yaşından itibaren kazanmaya başlar.

Buraya kadar çocuğun gelişimini özelliklerine göre şu şekilde tablolaştırabiliriz: (Karacan,2000, s. 266)

Tablo 1. Çocuğun Gelişim Özellikleri

1. ay	Rastgele hareketlerini ses ile durdurur. Ani ses ya da gürültü ile çıkar. Bildik bir ses ile sıklıkla rahatlar.	Ağlar, rastgele sesler çıkarır (özellikle sesli sesler).
2. ay	Konuşanı dinliyor görünür, gülümseyebilir.	Acıktığında "özel" bir ağlaması vardır. Hoşnutluk sesleri çıkar ve sosyal gülümseme başlar.
3. ay	Konuşana bakar, yerini belirler.	Birlikte oynandığında gülme ve diğer keyifli sesleri çıkarır, iki ya da daha fazla farklı hece çıkarır, gıgıldar.
4. ay	Kızgın ve hoşnut ses farkını anlar, Odada görme alanı dışındaki konuşanları arar	Sosyal uyarana sesli yanıt verir. Sıklıkla "P", "B" ya da "M" gibi sesleri kullanır.
5. ay	Düzenli olarak ses kaynağını saptar, adına tepki verir.	Ses taklidi başlar. "O" ve "U" ya benzer bazı kalın ünlü sesler kullanır.
6. ay	"bay bay", "mama", "dede" gibi kelimeleri tanıyor görünür.	Sesli itiraz etme ve keyifle çığlık atma vardır.
7. ay	"gel", "bay bay" gibi ifadelerle jestlerle yanıt verir.	Kelime benzeri sesler çıkarır.
8. ay	Adı söylendiğinde hareketini durdurur.	Hece tekrarları yapar, cee oyunu oynar.
9. ay	Hayır denince hareketini durdurur.	Sözel uyarı ile verilen ses ya da heceleri ve konuşmanın tonlamasını taklit eder.
10. ay	Sıklıkla sözel rica üzerine oyuncaklar ya da başka nesnelere ebeveyn ya da başkalarına verir.	İlk kelimelerini söyler, "u-fu" gibi bazı ünlemleri, jargon dili kullanır.
11. ay	Basit soruları (köpek nerede? gibi) bakarak ya da göstererek yanıtlanır.	"Cee" oyununu başlatır. Yeni duyduğu kelimeleri tekrarlar.
12. ay	Sözel isteklere jestlerle yanıt verir. Genellikle uzun bir zaman süresince konuşmaya yoğun ilgi ve tepki gösterir.	Tanıdık nesnelere ismiyle hitap eder. Bir miktar tutarlılık ile 3 ya da daha fazla kelimeyi kullanır.
12-14. aylar	Her hafta bazı yeni kelimeleri anlar görünür. Konuşanın duygusal tonunu daha iyi anlar. Adlandırılan resimlere 2 dakika ya da daha uzun ilgisini sürdürür.	Belirli bir tutarlılık içinde 5 ya da daha fazla gerçek kelimeyi kullanır. İşaretle ve beden hareketleri ile birlikte ses ve bazı kelimeleri kullanarak istenen nesnelere elde etmeye çalışır. Anlaşılmaz seslerin yanısıra anlamlı kelime sıklığı artar.
14-16. aylar	Bazı tanıdık nesnelere diğer odadan seçip getirerek gıftılı sözler uyarıları anladığını gösterir. Birçok nesneyi (ya da isimlendirildiklerinde nesnelere resimlerini) işaret ederek tanımlayabilir. Bedenin çeşitli büyük parçalarının isimlerini net olarak algılar.	Tutarlı biçimde 7 ya da daha fazla (20'ye kadar) gerçek tek kelimeleri kullanır. T, D, N, H gibi sessiz harfleri daha sık kullanır. Bazı gerçek kelimeleri sık kullanılan mimiklerle kullanarak daha fazla iletişimde bulunur.
16-18. aylar	Basit soruları kavrar ve bir top ya da başka bir nesne ile ilişkili birbirini izleyen iki yönergeyi yerine getirebilir. Her hafta geniş kategorideki yeni kelimeleri öğrenir ve hatırlar (yeni yiyecek, giysi, hayvan vb) 150 kadar kelimeyi anlar. Tek bir istek ile bildik nesnelere arasında iki ya da daha fazlasını tanıır (ör. Top ve saati bulur).	İstekler ve gereksinimlerini ifade etmek için mimikler yerine kelimeleri kullanmaya başlar. Konuşmada sık işittiği kelimeleri kullanmaya başlar. Kelime dağılımında sürekli ve aşamalı bir artış gösterir (her ay 3-4 yeni kelime).
18-20. aylar	Sözel istek üzerine büyük resimlerde beden çeşitli parçaları ve giysilere ilişkin çeşitli maddeleri gösterir. "otur", "buraya gel", "yapma" fiilere uygun tepkiler verir. Kişisel zamirlerdeki farklılıklar ("onu ona ver", "onu bana ver" gibi) bir ölçüde anlar	Sık işittiği bazı 2 kelime ve 3 kelime cümleleri taklit eder. Oyun sırasında çevresel sesleri (motor, hayvanlar vb) taklit eder. En az 10-20 kelimedenden oluşan kelime dağarcığı vardır.

20-22. aylar	Basit ancak ilişkili 3 sözel emir/isteği yerine getirir. İsimlendirilen genel nesnelere ve genel nesnelere resimlerini fark eder.	2 ya da 3 kelimeyi cümle içinde bir araya getirir (ben gidiyorum bay bay vb). Gerçek kelime sayısı artar. Anlaşılmaz dil ve gerçek kelimeleri birlikte kullanarak yaşantılarını anlatmaya çalışır.
22-24. aylar	Sözel istek üzerine 5 ya da daha çeşitli madde arasından birini seçebilir. Sadece kelimelerin değil uzun cümlelerin anlamını ve mantığını anlıyor görünür. Eklemeleri (sana, ona vb) ve bazı karmaşık cümleleri anlar (ör. Pastaneye gidince sana bir külah dondurma alacağım).	Zaman zaman 3 kelimeli cümleler kullanır. Zaman zaman kendi adını kullanarak kendini kasteder. Bazı zamirleri kullanmaya başlar. Kelime sayısı ortalama 22'dir.
24-27. aylar	Sorulduğunda bedenini 3 ya da daha fazla küçük parçasını gösterir (çene, dirsek, göz kapağı vb). Aile içi konum belirleyici isimler öğrenir (amca, büyükanne gibi).	Genellikle 2 ya da 3 kelimeli cümleleri kullanır. Bazı kişisel zamirleri doğru olarak kullanır. Bazı kişisel gereksinimleri için sözel olarak yardım ister.
27-30. aylar	İşlevsel bağlantıları anlar (ne ile yiyorsun gibi soruları yanıtlar). Nesnelere niteliklerine göre tanır (büyük, küçük).	En azından bir rengi doğru biçimde adlandırır ve tanır. İki ya da daha fazla sayıyı sırasıyla doğru olarak sayabilir ya da tekrarlayabilir.

Yöntem

Araştırma için ayrıntılı bir literatür taraması yapılmış ve uzman görüşlerine başvurulmuştur. Etkinlik örnekleri için kullanılacak metotlara aşağıda değinilmiştir:

Etkinlikler

1-3 Ay Arası Dil Gelişimi Etkinlikleri

Bebeğin çıkardığı sesleri taklit edin. "aa" diyorsa siz de "aa" deyin. Böylece bebekle karşılıklı konuşmuş olursunuz. Bu şekilde tonlamayı, hızı ve karşılıklı konuşmayı öğrenir. Bu bebeğin konuşmayı öğrenmesinin başlangıcıdır. Böylece karşılıklı konuşulacağını erkenden öğrenir.

Bebekle tane tane, vurgulamalar yaparak konuşun.

Basit cümleler kullanın. Basit cümleler gramerini geliştirmesine yarar.

Yüksek ses dikkatlerini çeker.

Tekrarlar bebeklerin kelimeleri anlamalarına yarar. Şarkılar, kafiyeli tekerlemeler söyleyin. Bunlar dildeki sesleri tanımlarına yardımcı olacaktır. Ayrıca onu dinlemenin çok önemli olduğu mesajını da veriyorsunuz. O konuşurken kesmeyin, ilgili olduğunuzu gösterin ki size güvenebilsin. Bebeklerle konuşurken tane tane, kelimeleri vurgulayarak konuşunuz. Bu şekilde konuşma bebeğin dil gelişimini geriletmez, aksine sözcükleri daha iyi algılamasına neden olur.

Bazen bebekler konuşma havasında olmazlar. Eğer gözlerini kaparsa veya başını çevirirse ısrar etmeyin. Tüm uyaranlar fazla geldiği için ara vermek istiyor olabilir.

3-6 Ay Arası Dil Gelişimi Etkinlikleri

Yıkarken, giydirirken, beslerken devamlı konuşun. Ona ne olduğunu sizin ne yaptığınızı anlatın. Örneğin, “Islak mısın, Ayşe? Bezine bir bakalım. Evet, ıslaksın. Haydi gidip altını değiştirelim.” gibi.

Şarkı ve kafiyeli tekerlemeler söyleyin.

Etrafınızda gördükleriniz hakkında konuşun.

Bebek farklı sesler çıkararak duygularını gösteriyorsa ne demek istediği ile ilgili konuşarak ona bunu fark ettirin.

Örneğin, “bu köpeği seviyorsun değil mi? Çok heyecanlandın.” gibi.

Bebekle sürekli konuşmaya devam edin. Konuşurken yakınlaşın ki sizin dudaklarınızı görebilsin.

Bebekler kopyalamayı çok iyi becerirler. Ses tonunuzu değiştirerek (yüksek sesle), seslileri uzatarak ve yaklaşarak konuşun. Abartılı mimikler de yapın. Bebeklerin normal yetişkin konuşması yerine bu tür bir konuşmayı tercih ettikleri bilinmektedir. Çoğunun anlamını bilmeseler de konuşurkenki yüz ifadelerinden hoşlanırlar.

“bay bay, mama” gibi tekrarlı kelimeleri kullanın.

P, b ve m seslerinin bulunduğu pembe gibi sözcükleri sıkça onun dudaklarınıza bakmasını sağlayarak kullanın. Üst ve alt dudağın sayesinde oluşan p, m, b sesleri çift dudak ünsüzü olarak adlandırılır (Demir ve Barın, 2010).

Onu, bunu gibi kalın ünlülerin bulunduğu kelimeleri onun dudaklarınıza bakmasını sağlayarak kullanın.

6-12 Ay Arası Dil Gelişimi Etkinlikleri

Şaşırdığınızda “ahh, ohh” gibi tonlamalar gösterin. Bebeğin neden bunu dediğini fark etmesini sağlayın. Örneğin, bebeğin yemek yemesine yardım ederken kaşığı düşürdüğünüzde, “Ohh. Kaşık düştü.” denilebilir. Bebeğin de bu ifadeleri kullanıp kullanmadığını takip edin. Kullanırsa cümleler ilave edin. Örneğin, “ohh oh kaşık düştü. Kirlendi değil mi?” gibi.

El sallama oyunu oynayın. Biri evden ayrılırken onu tutun ve giderken görmesini sağlayın. O kişi giderken, “hoşçakalın” desin siz de bebeğe yardım ederek, “güle güle” deyin. Ellerini de sallamasını sağlayın.

Bu kim sorusu sorarak bebeğin tanıdıklarına o şekilde hitap etmesini sağlayın. Örneğin, “dede” kelimesini dedesine söylemesini isteyin. “Bak kim buradaymış? Bu kim, Bülent? Evet, senin deden.” gibi.

Kelimelerle nesnelere birleştirebilmesi için oyun oynayın. Örneğin, giydirirken kıyafetlerin isimlerini söyleyin. “Şimdi şapkanı ve eldivenini takalım. Şimdi çoraplarını ve eteğini giyelim.” gibi.

12-15 Ay Arası Dil Gelişimi Etkinlikleri

Bir şeyler yaparken veya yolda giderken konuşun. Gezerken örneğin bilindik nesnelere işaret edin (arabalar, ağaçlar, kuşlar) ve isimlerini söyleyin. “Bak bu bir köpek. Köpekler hav hav der” gibi.

Çocuğun taklit edebileceği kadar basit ancak gramer kurallarına uygun konuşun.

Evde veya odasında ses çıkaran eşyaları tanıttın. Örneğin, çalar saati tanıttın. Nasıl ses çıkarttığını taklit edin.

Komutları takip etmesi için oyun oynayın. Örneğin, “Buraya gelmeni ve oturmanı istiyorum.” Çocuk oturduğunda, “teşekkür ederim oturduğun için” diyebilirsiniz. Çocuğun tek kelimelik ifadelerini genişletin. Örneğin, çocuk “araba” dediğinde siz de “evet, büyük kırmızı bir araba var.” deyin. Çocuklar bir kelimeyi birçok kelimeyi anlatmak için kullandıklarında ne demek istediklerini siz tahmin edin ve söyleyin. Örneğin, kahvaltıda “daha” dediğinde, siz “daha fazla süt mü istiyorsun?” gibi cümleleri açabilirsiniz.

Bu dönemde nesnelere isimleri resimlerle gösterilerek öğretilir.

24-30 Ay Arası Dil Gelişimi Etkinlikleri

Sorularını dinlemeye ve cevaplamaya hazır olun. Soru sorduklarında memnun olduğunuzu gösterin. Cevabını bilmediğinizde bilmiyorum deyin ve bulmaya çalışacağınızı söyleyin. Taklit edebilmesi için basit, anlaşılır ve gramer kurallarına uygun konuşmaya devam edin. “Bu kimin?” oyunu oynayın. Çocuğa ve size ait eşyaları ortaya koyun. Çocuk çorabını seçin. “Bu kimin?” deyin. Çocuğun kendine ait olduğunu söylemesini bekleyin. Resimlerden faydalanarak şarkı sözlerini öğretin. Şarkı ve oyunlar çocukları dildeki ritim ve seslerle tanıştıracaktır.

“Topu bana ver, topu ona ver” gibi oyunlar zamir kazanımı çabuklaştırılabilir.

Yemeği ne ile yiyoruz gibi bağlantılar kavratılabilir.

Beden öğelerimiz -çene, burun vb- öğretilir. Bunu yaparken bebeğe ilgili organ gösterilmelidir.

Büyük ve küçük kavramları resimlerle ve çevresi ile ilişkilendirilerek öğretilir.

Tablo 2. Çocuğun Gelişim Özellikleri-2 (Karacan,2000, 267)

36-36. aylar (2.5-3 yaş)	Ekmeğın, simidin yarısını ver denildiğinde yanrın ne demek olduğunu bilir.	2-3 gün önceki olayları hatırlayıp anlatır. İsmın ne diye sorulunca söyler. Anlamadığı bir kelime duyarsa "ne demek" diye sorar.
36-54. aylar (3-4.5 yaş)	Ön takıları (edat) anlar (altında, arkasında vb). 3500-5000 kelimeyi anlar. Neden-sonuç ilişkisini anlar (acıktığında ne yaparsın gibi). Benzerlikler kurabilir.	Telaffuz oldukça düzelmiştir. Geçmişten konuşabilir. Zamanları düzgün kullanır. Çoğul, tekil, soru, ünlem cümleleri kurar. Konuşmasının %90'ı anlaşılır.
4.5 yaş üstü	Hız, sayı, zaman gibi kavramlar gelişir. Sağ, sol ayırımı yapar. Anlamlarına göre sınıflandırma yapar.	Düşünceleri, öyküleri rahat olarak anlatır. Cümleyi değişik biçimlerde kurabilir. Kendi yanlışlarını kendisi düzeltir.

2,5-4,5 Yaş Arası Dil Gelişimi Etkinlikleri

Parçalara ayrılabilen nesnelere buçuk veya yarım kelimesinin aynı kelime olduğunu, çeyrek kelimesini gösterin, aynı zamanda bunları sözel olarak ifade edin.

Değişik anlamlı kelimeler kullanarak onun anlamı merak etmesini sağlayın böylece yeni kelimeler kazanmasını sağlarsınız.

Dün neler yaptığınız, yarın neler yapacağınız konusunda onunla konuşun ve onu da konuşturun.

Onunla neden-sonuç oyunları oynayın. "Bebek soğuk su içti, hasta oldu." gibi.

Masanın arkasına ve üstüne oyuncasını koyarak ne, nerede oyunuyla arkasında, üstünde gibi ifadelerinin gelişmesini sağlayın.

Tekil ve çoğul unsurları göstererek çoğulluk kavramını pekiştirmesini sağlayın. "Bak ağaç, bak iki ağaç, bak ağaçlar" gibi.

Cümle öğelerini kartonlara yazın ve yerlerini değiştirerek bir cümleyi değişik biçimlerde söyleme yetisi kazandırın. Böylece ifade yeteneği gelişir.

Odanın ortasında masa var.

Masa odanın ortasında var.

Ortasında odanın masa var.

5 Yaş Dil Gelişimi Özellikleri

Objeleri işlevlerine göre tanımlar,

Uzamsal kavramları kullanır (Üstünde, arkasında vb.).

5-6 kelimeli cümle kurar.

Birçok zıt kavramı anlar.

Farklı zamanları ve çeşitli cümle kalıplarını kullanabilir. (Gelecek zaman, şimdiki zaman, geçmiş zaman gibi)

5 Yaş Dil Gelişimi Etkinlikleri

Objeye yerleri konusunda konuşturabilir, objelerin kullanımını anlattırabilirsiniz, böylece söz diziminin değişik kullarımlarını fark edebilirler. Sizinle konuştuğunda onu dinleyin; duygularını, fikir ve düşüncelerini sizinle tartışması için, soru sorması için onu cesaretlendirin.

Diyaloğu sürdürmesi için teşvik edin. Diyaloglarınızda değişik zamanlara yer verin.

Yetişkin dili kullanabilirsiniz, genellikle söyleyebildiklerinden daha çok şey anlarlar.

6 Yaş Grubu Özellikleri

Fonetik (ses/harf) farkındalık becerileri gelişir.

Kreatif düşünceler oluşturur.

Zaman/uzay kavramlarını anlar(önce-sonra; birinci-ikinci-sonuncu).

Kalem tutuşu net olmayabilir, harf kopya edebilir. Rakamları tanıyabilir.

6 Yaş Grubu Dil Gelişimi Etkinlikleri

Fonetik çalışmalara başlayın. Harflere bakıp nasıl bir ses olabileceklerini tartışın.

Kelimelerin yazılışı ile ilgili tartışın ve kelimelerdeki her harfi seslendirin.

Büyük kelimeleri ana parçalara bölün (son ek- ön ek). 1.,2.,3. sonuncu sesleri ve bölümleri tartışın.

Harf kopya etme çalışmaları ile el kaslarını kuvvetlendirin.

4-6 Yaş Arası Eylem Kullanımı Hakkında

Bu yaş grubu etkinliklerinde olay eylemlerinin durum eylemlerinden daha çok kullanıldığı göz ardı edilmeden etkinlikler oluşturulmalıdır.

5-6 Yaş Grubu Hakkında

60-72 Ay Çocukların Dil Gelişim Özellikleri (60-72 Ay Dil Gelişimi Özellikleri, 2006)

- Günlük deneyimlerini anlatır.
- Birbirini izleyen üç emir cümlesinde, istenileni sırası ile yerine getirir.
- Tekil ve çoğul ifadeleri birbirine dönüştürerek kullanır.

- Cümlelerinde özneye uygun fiil kullanır.
- Yeni ve bilmediği kelimelerin anlamını sorar.
- Bazı sözcüklerin eş ve karşıt anlamlarını bilir.
- Ne zaman, neden, nasıl gibi soru sözcüklerini içeren soruları yanıtlar.
- Bana tersini söyle yönergesine doğru yanıt verir.
- Yer bildiren sözcükleri doğru ve yerinde kullanır.
- Cümlelerinde "çünkü, daha sonra" gibi bağlaçlar kullanır.
- Birleşik cümleler kullanır.
- Basit şakalar yapar.
- Bazı soyut ifadeleri anlar.
- Evinin ve / veya anne-babasının telefon numarasını söyler.
- Kendisine verilen üç yönergeyi dinler ve yerine getirir.
- Birleşik cümleler kullanır.
- Resimdeki saçmalıkları açıklar.
- Zıt sözcükleri söyler.
- Konuşmalarında bağlaç kullanır.
- Konuşmalarında sözcüklerin olumsuz biçimlerini de kullanır.
- Hız, sayı, zaman, mekân gibi kavramlar gelişir.
- Sağ ve sol ayrımı yapar.
- Soyut terimleri anlar.
- Anlamlarına göre sınıflandırmalar yapar.
- Düşüncelerini ve öyküleri rahat bir biçimde anlatabilir.
- Cümleyi değişik biçimlerde kurabilir.
- Kendi yanlışlarını kendisi düzeltir

Bu bağlamda 6 yaş grubu çocuğuna uygulanabilecek etkinlikler:

- Günlük deneyimleri anlattırılabilir.
- Birbirini izleyen üç emir tümcesinde, istenilene sırası ile yerine getirmesi istenebilir.
- Tekil ve çoğul ifadeleri birbirine dönüştürmesi istenebilir.
- Cümlelerinde özneye uygun fiili bulma oyunu oynanabilir.
- Yeni ve bilmediği kelimelerin anlamını sorduğunda melodili öğretilebilir.

- Bazı sözcüklerin eş ve karşıt anlamlarını bildiğinden yeni eş ve karşıt anlamlılar öğretilir.
- Ne zaman, neden, nasıl? gibi soru sözcüklerini içeren sorular yöneltilir.
- Bana tersini söyle oyunu oynanabilir.
- Yer bildiren sözcükleri kullanmasına dair oyunlar geliştirilebilir.
- Cümleler verilip çünkü daha sonra gibi bağlaçlarla devam ettirmesi istenebilir.
- Birleşik cümleler kurdurulabilir.
- Resimdeki saçmalıkları açıklaması istenebilir.
- Zıt sözcüklerle ilgili oyunlar geliştirilebilir.
- Sözcüklerin olumlusu söylenip olumsuz buldurulabilir ya da bu etkinliğin tersi uygulanabilir.
- Hız, sayı, zaman, mekân gibi kavramlar hakkında o gün yaşadıkları anlatılarak konuşturulabilir.
- Soyut terimlerin anlamları üzerine konuşulabilir.

Etkinlik Örnekleri İle İlgili Önemli Kaynaklar

Değişik etkinlikler için aşağıdaki kaynaklar taranabilir:

1. EINON, Dorothy(2000). Öğrenmede ilk Adımlar, İstanbul.
2. ARAL, Neriman; KANDIR, Adalet; YAŞAR, Münevver (2001). Okul Öncesi Eğitim II, Ya-Pa Yay.
3. DÖNMEZ, Necate; ABİDOĞLU, Ülkü; DİNÇER, Çağlayan; ERDEMİR, Nilay; TUŞ, Şebnem (2000). Okul Öncesi Dönemde Dil Gelişimi Etkinlikleri, Ya-Pa Yay.

Okuma Yazma Becerilerinin Gelişimi Etkinlikleri isimli kitabında Elif Üstün okuma yazma becerilerine okul öncesi dönemde yardımcı olabilecek etkinliklere şunları örnek verir:

- Açık uçlu sorular sorun.
- Sözcüklerin başlangıç ve bitiş seslerine göre sözcük türetme oyunları oynayın.
- Şarkı ve bilmecelerdeki ses tekrarlarından faydalanın.
- Harfleri eşleştirme gibi oyunlar oynayın.
- Çevrelerindeki yazılı materyalleri fark etmelerini sağlayın.
- Dinledikleri metinlerden nerede, kim gibi sorular çıkartın.

Çocukların Dil Bilgisi Yapılarını Kazanımı

Mevcut araştırma sonuçlarına göre çocukların belirli dil bilgisi yapılarını 48. aydan önce ya da 55-60 aylar arasında kazanmış oldukları; daha karmaşık yapıları ise 67-72 aylar arasında yüksek oranda kazandıkları söylenebilir (Güler, 2007, s. 95).

Acarlar (2005, s. 61-74) sayfalarındaki Türkçe Edinimindeki Gelişimsel Özelliklerin Dil Örneği Ölçümleri Açısından İncelenmesi isimli makalesinde Güler ve Dönmez' in fikirlerini sabit ölçeklerle ispatlamıştır.

“Dil gelişimi ve/veya dilin kazanılması nasıl ve hangi yaş aralıklarında gerçekleşmekte, birey bu özellikleri ne zaman kazanmaktadır veya kazanmalıdır? Bu sorulara verilen cevaplar birbirine yakın da olsa farklılık göstermektedir. Okuturlar (1966), dilin en hızlı geliştiği dönem olarak 0-3 yaş arasını belirtirken, Hildebrand (1981), doğumdan 6 yaşına kadar hızlı bir dil gelişimi olduğunu ve konuşma, dinleme, anlama, okuma, yazma ile ilgili bütün dil gelişim kademelerinin bu yaşlar arasında yer aldığını ileri sürmektedir. Whirter ve Voltan-Acar'a göre (1985), dil ediniminin temel basamakları, yaşamın ilk iki yılında aşılmaktadır. Genel olarak, temel dil becerilerinin 5-6 yaşlarına kadar kazanıldığı (dil edinimi), dili ustaca kullanabilme becerilerinin ise 5-6 yaşından sonra gelişmeye başlayıp on yaşına kadar sürdüğü kabul edilmektedir. Çocuk yedi yaşından itibaren dilini geliştirmeye başlar. Kelimelerin duygusal değerlerini keşfeder. Cümleyi tonlayarak söylemenin, sesine duygusal bir renk vererek konuşmanın önemini hisseder. Dilin insan üzerindeki etkisini anlar ve bu gücü kullanmaya başlar. Örneğin “Baba bisiklet istiyorum.” demek yerine, isteğini “Baba keşke benim de bir bisikletim olsa!” biçiminde duygusal bir kalıp içinde ifade eder. Kararlılığını vurgulamak için “Annemi üzmeyeceğim!” cümlesini, “Annemi asla üzmeyeceğim!” biçiminde söyler. Çocuk bu tür ifadelerin insan üzerindeki etkisini gördükçe dilini daha da geliştirmeye ve sözlerini duygusal iletilerle güçlendirerek etkili kılmaya çalışır. Somut işlemleri yapabilme kapasitesi bir bütün olarak gelişmez. Adım adım ve tek tek gelişir (Yapıcı ve Yapıcı, 2005). Bu dönemde Türkçe öğretimi, çocuğun zihinsel tasarımına uygun olarak kurgulanmalıdır. Somut işlemler döneminde çocuk, görüşleri sıraya koyabilir, parçaları anlamlı bütün hâline getirebilir. Gerçekleştirdiği faaliyetlerden kendi orijinal cümleleriyle kısa bir öykü çıkarabilir. Teknik ifadelerle söylemek gerekirse, çocuk “korunum yasasını” kazanabilir. İşlemleri birbirine dönüştürebilir. Bütünü kavradıktan sonra parçaların birbirlerine nasıl bağlandığını, birbirlerine nasıl uyduğunu görsel ve anlamsal boyutuyla görebilir. Örneğin parçalanmış kelime gruplarını tekrar anlamlı bir bütün hâline getirebilir. Sıfat türünden bir sözcüğün cümledeki isimlerden hangisinin önüne getirileceğini bilir. Ögelerinin yerleri değiştiği için anlamı karışmış veya anlaşılmasız hâle

gelmiş bir cümleyi tekrar anlamlı hâle getirebilir. Eş anlamlı sözcüklerden birini diğeriyle değiştirebilir. Biçimler değiştirdiği hâlde miktarın nasıl aynı kaldığını anlayabilir. Örneğin, yığın hâlinde bir çamuru ip biçimine getirmekle miktarının değiştirilemeyeceğini bilir.” (Charles, 1999’dan akt. Demir,2007, s. 180).

7 Yaş Grubunun Özellikleri

Okulla birlikte dil açısından çok ilerleme görülür. Anlatım gelişir, okuma merakı yoğunlaşır.

Çevre hakkında daha gerçekçi bir görüşe sahip olur. Dış dünyaya ilgisi artmıştır, hayal oyunları azalır gerçekçi oyunlara yoğunlaşırlar.

Dış çevre ile iletişimlerinde verici olmaktan çok alıcıdır.

Ahlak anlayışı gelişir, iyi ve kötüye uymaya başlar. Bunu hem kendinde hem de başkalarında uygular.

7 Yaş Grubu Dil Gelişimi Etkinlikleri

Onun yanında kitap okuyun, seviyesine uygun kitaplarla, kütüphaneler gibi yerlerle onu tanıştırın.

Dış dünyada olup bitenler hakkında, oyunları hakkında onu konuşturun.

Ders çıkartıcı masallara ve hikâyelere yer vererek verilen dersi ona anlattırın.

8 Yaş Grubu Özellikleri

Bu yaşta temkinlilik ve çekingenlik yok olmaya başlar. Okul ve arkadaşlar önemli yer tutmaya başlar. Diğer kişilerle ilişkilerinde daha emin ve cesaretlidir, sözel ifadeye karşı ilgi ve zevk duyar. Yetişkinler gibi konuştuğu gözlenebilir. Bu arada argo konuşmaları denediği görülebilir. Çevreye uyumda daha başarılıdır, ilişkileri, benzerlikleri ve farklılıkları daha kolay algılar. Hayal ve gerçek arasındaki farkı anlamıştır. Tabiat konularını anlamaya başlar. Canlı cansız ayrımı tam olarak oluşmuştur. Sosyal açıdan gelişmiştir. Büyüklerin yanında bulunmak ister ve onların iletişimdeki ipuçlarını aramaya başlar. Bu arada yetişkinlerin yanılabilirlecekleri ve her şeyi bilemediklerinin farkına varmaya başlar. Bilemedikleri konuları sormaktan zevk alır. Arkadaş grubunda aktiftir. Ancak gruplar kısa sürelidir.

8 Yaş Grubu Etkinlikleri

Etkinlikleri grupla beraber yapmaya özen gösterin.

Onunla ilgi duyduğu konularda güzel ifadelerle yetişkinmiş gibi diyaloga girin.

Hayalleri ve gerçekler üzerinde konuşmasını sağlayın.

Sordukları soruları geçiştirmeden ciddiyetle cevaplayın.

Hayal ve gerçek arasındaki farkı anlayabildiğinden masal ve hikâye gibi gerçek ya da gerçek olması muhtemel ile hayale dayanan türleri ayırt edebileceği etkinlikler yapılabilir.

Tabiat konularını anlamaya başladığından ağır olmayan tasvirli anlatımlarla tanışmaya başlayabilir.

9 Yaş Grubu Özellikleri

Dilini kullanmada 8 yaşta görülen akıcılık gözlenmez. Yeni durumlar, kavramlar vb, konularla karşı karşıya kaldığı için gramer hataları sık görülür. Duyularını rahatça dile getirebilir. Okumaya karşı ilgi artmıştır. Roman ve macera kitaplarının okunması çok görülür, merak ve araştırma belirginleşir. Bu yaştaki çocuk, bir şeyi etraflıca düşünmeyi ve yapmadan önce organize etmeyi sever.

9 Yaş Grubu Etkinlikleri

Sık sık ilgi duyduğu konuşma konuları açarak konuşturun, yaptığı gramer hatalarını cümlesini düzelterek tekrarlayın yani hatasını uyardıktan sezdirin. Okuduğu kitapları anlatmasını isteyin, kitabın kurgusuyla ilgili birlikte değişiklikler yapın. Yaptığı planlar ve plan sıralaması hakkında konuşun, onunla paylaşmanız uygun olan planlarınızı paylaşın.

10 Yaş Grubunun Özellikleri

Bu yaş eğitimciler göre bütünlük ifade eden ve yetişkinler dünyasına uyumun görüldüğü ALTIN çağdır.

Konuşma, iletişim 10 yaş için çok önemlidir.

Sosyal olaylar, evlilik, aile yaşamına ait konularda bilgileri olduğu ve bu konularla ilgilendikleri görülür.

10 Yaş Grubu Etkinlikleri

Onunla ilgisini çeken konularda konuşun, hatalı cümlelerinin doğrusunu kullanarak tekrar edin.

Sosyal olaylar üzerine fikirlerini alın, sorularını uygun bir dille cevaplayın.

İzlediği bir filmde ya da okuduğu bir kitaptaki varsa kültür öğelerimiz hakkında konuşun ya da yabancı bir filmse kültürel farklılıklar hakkında konuşun.

11-13 Yaş Grubu Özellikleri

Etkin bir şekilde yazma ve konuşma yeteneğine sahiptir.

Dil yeteneği fazla gelişmemişse, akademik başarısı ve kişiler arası iletişimi gelişmeyebilir.

Grup içerisinde duyguların tartışılması, kendini daha iyi anlamasına yardımcı olur.

11-13 Yaş Grubu Etkinlikleri

İlgisini çeken konularda konuşma yaptırılabilir veya yazı yazdırılabilir.

Münazara, beyin fırtınası gibi grup içi tartışmalara ve ifade yetisine dayanan etkinliklere yer verilebilir.

Günlük tutma, sevilen şiirleri yazma alışkanlıkları geliştirilebilir.

Sonuç ve Tartışma

Türkçe eğitimi dört temel dil becerisi kapsamında bütüncül bir yaklaşımla ele alındığında aşağıdaki başlıklarda dikkat edilmesi gereken hususlar belirtilmiştir:

Konuşma Eğitimi Esnasında Nelere Dikkat Etmeliyiz?

- Öğrencilerin cesaretleri kırılmamalı, konuşmaya teşvik edilmeliler.
- Seviyelerine uygun sorularla karşılaşmalılar.
- Gördüklerini, duyduklarını vs. anlatma çalışmalarına tabi tutulmalılar.
- Okunan bir metni anlatma çalışmasına tabi tutulmalılar.
- Dinlenen bir metni anlatma çalışmasına tabi tutulmalılar.
- Konuşma yetersizliklerine dramatizasyonla çare bulunabilir.
- Tartışma çalışmaları yaptırılabilir.
- Tekerleme çalışmaları yaptırılabilir.
- Koro halinde ritmik konuşma yaptırılabilir. (Temizyürek,2004, 769-2783)

Gramer Eğitiminde Nelere Dikkat Etmeliyiz?

Gramer öğretiminde önce ses bilgisinden başlanmalı sonra söz bölüklerinin anlamca ayrımları yapılmalı, sözlerin yapı durumlarını inceledikten sonra cümleye varmalı, bol bol cümle incelemeleriyle bilgiyi derinleştirmeli, eksiksiz bir cümle bilgisine varılmalı (Burdurlu,1967).

Kadri Kiper de Dilbilgisi Sorunları isimli kitapta Gramer Öğretiminde Metot Dolayısıyla başlıklı yazısında fikir gramerinin şekil gramerine feda edilmemesi gerektiği üzerinde durur.

Sağır (2002, s.7) ise şunlara değinir: “Doğru konuşmak, doğru yazmak, doğru anlamak ancak dil bilgisi etkinlikleriyle sağlanabilir. Dil bilgisel kurallar sıralanarak, ezberlettirilerek değil, her bir dil bilgisel biçim birimin işlevi sezdirilerek, anlatıma katkısı kavratılarak, hem iyi bir dil bilgisi öğretimi gerçekleştirilir, hem de başarılı bir Türkçe öğretimi sağlanmış olur.”

Sağır (2002, s.7), Kavcar ve diğerlerinden şunları aktarır: “ Türkçe dersi kendi içinde bir bütündür. Bir okuma parçası incelenirken metnin özelliği ya da öğrencilerin sorduğu bazı sorular ders saatinin önemli bir bölümünü dilbilgisi çalışmalarına ayırmayı gerektirebilir. Ancak bu gibi durumlarda bile dil öğretiminin bir bütünlük içinde yapılması gerekir.”

Dinleme Eğitiminde Nelere Dikkat Etmeliyiz?

Baş (2002) dört tür eğitime yer verir:

- İzleme-gözlem yapma eğitimi
- Dinleme eğitimi
- Konuşma eğitimi
- Açıklama-anlatma eğitimi

Baş, bu eğitimlere çok farklı etkinlik örnekleri verir. Bunlardan bazıları:

- Yüzümüzdeki ifadeler
- Çevremizdeki güzellikler
- Bu ne sesi?
- Telefon konuşması
- Adres sorma vb.

Kaynakça

- Acarlar, F. (2005). Türkçe edinimindeki gelişimsel özelliklerin dil örneği ölçümleri açısından incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(56),61-74.
- Akyüz, Y. (2004). *Türk eğitim tarihi*. Pegem A Yay.
- Aral, N., K., Adalet ve Yaşar, M. (2001). *Okul öncesi eğitim II*, İstanbul: Ya-Pa Yay.
- Barın, E. (2010). *Türk dil bilgisi: ses bilgisi*, Ankara: Öncü Kitap.
- Baş, H. Z.(2002). *Drama yöntemiyle Türkçe eğitimi*, Ankara: Uzerler Matbaacılık.
- Burdurlu, İ. Z. (1967). *Gramer öğretiminde metot, dilbilgisi sorunları*, Ankara Üniv. Basımevi, TDK Yayınları:259, TDK Tanıtma Yay. Dil Konuları Dizisi: 10
- Çelenk, S. (2003). İlkokuma yazma öğretiminde kuluçka dönemi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 36 (1-2), 75-80.
- Dağabakan, F. Ö. ve Dağabakan, D. (2007). Dil ve Çocukta Dil Gelişim Kuramları, *Millî Eğitim, Sayı 174*, 1-8
- Demir, C. ve Yapıcı, M. (2007). Anadili olarak Türkçenin öğretimi ve sorunları, *Sosyal Bilimler Dergisi*, IX (2), 176-192
- Dil Nedir (2009). turkce1224.blogcu.com, İndirilme Tarihi: 16.04.2009.
- Dönmez, N.; Abidoğlu, Ü.; Dinçer, Ç.; Erdemir, N. Ve Tuş, Ş. (2000). *Okul öncesi dönemde dil gelişimi etkinlikleri*, İstanbul: Ya-Pa Yay.
- Durukan, E. (2008). İlköğretim ikinci kademe Türkçe dersi öğretim programında genel amaçlar/hedef/ kazanımlar ilişkisi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, The Journal Of International Social Research*, 1/4, 149-158.
- Einon, D.(2000). *Öğrenmede ilk adımlar*, İstanbul.
- Epçaçan, C. ve Erzen, M. (2008). İlköğretim Türkçe dersi öğretim programının değerlendirilmesi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi-The Journal Of International Social Research*, 1/4.
- Göğüş, B. (1971). *Anadili olarak Türkçenin öğretimine tarihsel bir bakış*.
- Gökmen, S. (2007) 4;0-6;0 yaş (48-72 aylar) arasındaki çocukların ad-eylem kullanımları, *Dil Dergisi*, 137, 18-29.
- Güler,T. ve Dönmez, N. B. (2007). 48-72 aylar arasındaki Türk çocuklarının alıcı dil yapılarının incelenmesi, *Eurasian journal of educational research*, 27,83-96
- Gülyüz, H. (2002). *Türkçe ilkokuma yazma eğitimi*, Ankara: Pegem A Yay.
- Haktanır, G. (2005). Farklı ülkeler ve okul öncesi eğitimde farklılıklar, *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 6 (62), 51-56
- Karacan, E. (2000). *Bebeklerde ve çocuklarda dil gelişimi*, *Klinik Psikiyatri*, 3: 263-268
- Kiper, K. Z. (1962). Gramer öğretiminde metot dolayısıyla. *Türk Dili*, XI (126), 368-369.
- MEB (1991). *On ikinci millî eğitim şurası* (Temmuz 1988), İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

- MEB (1993). *On dördüncü millî eğitim şurası (27-29 Eylül 1993)* , İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Melanlıoğlu, D. Akif, M. ve Çiftçi Ö. (2007). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarının okunabilirlik açısından değerlendirilmesi, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (22), 206-219.
- Millî Eğitim Bakanlığı, Okul Öncesi Eğitim Programı, -36/72 Aylık Çocuklar İçin-
Psikiyatri (2009). <http://www.performanspsikiyatri.com/> İndirilme Tarihi: 22.04.2009
- Ruhsal Gelişim (2006). <http://www.med.gazi.edu.tr/> İndirilme Tarihi: 2006
- Sağır, M. (2002). *Türkçe dil bilgisi öğretimi*, Ankara: Nobel Yay.
- Talim Terbiye Kurulu (2009). <http://ttkb.meb.gov.tr/> İndirilme Tarihi: 22.04.2009
- Temizkan, M. Ve Bağcı, H. (2008). 2005 ilköğretim Türkçe dersi öğretim (5.sınıflar) programı öğrenme alanlarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi, *Millî Eğitim*, 178-194.
- Temizyürek, F. (2004).Türkçe eğitiminde konuşma eğitiminin yeri ve önemi, *12. Eğitim Bilimleri Kongresi-Bildiriler*, Gazi Üniv. Eğt. Bil. Enst., Cilt 1, Ankara, 2769-2783
- Temizyürek, F.; Gürel, Z. ve Şahbaz, N. K. (2007).*Çocuk edebiyatı*, Ankara: Öncü Kitap Yay., 3-5.
- Tokgöz, İ. (2006). *Okulöncesi çocuklarına yönelik kitapların dil gelişimi ve anlambilim açısından değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Üstün, E. (2007). *Okuma yazma becerilerinin gelişimi*, İstanbul: Morpa Yay.
- Yaşlara Göre Gelişim (2009). www.cinarkoleji.k12.tr/ İndirme Tarihi : 16.04.2009

